

Høringsnotat - forskrifter til tjenstepensjonsloven mv.

1. Innledning

Tjenstepensjonsloven trådte i kraft 1. januar 2014. Det nye pensjonsproduktet er foreløpig ikke tilgjengelig i markedet og Finanstilsynet antar at det ennå kan ta noe tid før pensjonsinnretningene tilbyr tjenstepensjonsproduktet til sine kunder.

Finanstilsynet har identifisert behov for forskrifter knyttet til beregning og utbetaling av årlig pensjon og antar at enkelte pensjonsleverandører avventer forslag knyttet til såkalte "utbetalingsprofiler" før tjenstepensjonsproduktet tilbys kundene. Finansdepartementet har i brev av 31. januar 2014 bedt Finanstilsynet utrede hvilke kontrakter som etter gjeldende regelverk vil kunne ha tendenser til stigende utbetalingsprofil, og hvor det vil være behov for regler om utbetaling som kan bidra til en mer hensiktsmessig utbetalingsprofil. Finanstilsynets vurderinger og forslag til regulering følger av avsnitt 2 nedenfor.

Det er på nåværende tidspunkt vanskelig for Finanstilsynet å danne seg et fullstendig bilde av behovet for utfyllende forskrifter til tjenstepensjonsloven. Finanstilsynet ser det derfor som hensiktsmessig at en på enkelte områder avventer nærmere regulering inntil tjenstepensjonsproduktet er etablert og eventuelle behov materialiserer seg. Et eksempel er eventuell regulering som fastsetter en øvre grense for størrelsen på reguleringsfondet og pensjonsreguleringsfondet. Finanstilsynet ser det som hensiktsmessig at en vurdering av om det skal fastsettes en slik øvre grense bør utstå til det foreligger et erfaringsgrunnlag. I det videre omtales i hovedsak tilfeller der Finanstilsynet foreslår regulering.

2. Beregning og utbetaling av årlig alderspensjon

Pensjonsprodukter som etter gjeldende rett kan gi alderspensjonsytelser med sterkt stigende pensjonsutbetalinger gjennom utbetalingsperioden, har som fellestrekk at pensjonsmidlene forvaltes med investeringsvalg eller med lav avkastningsgaranti i utbetalingsperioden samtidig som pensjonsbeholdningen tilføres dødelighetsarv. Dette gjelder flere av produktkombinasjonene etter ny tjenstepensjonslov, og gjelder også fripoliser med investeringsvalg etter foretakspensjonsloven.

Finanstilsynet ser det som hensiktsmessig å vurdere behovet for nærmere regulering med utgangspunkt i det forvaltningsregime kontrakten er underlagt i utbetalingsperioden.

Pensjonsavtaler der pensjonsmidlene forvaltes med investeringsvalg i utbetalingsperioden drøftes under punkt 2.1. Finanstilsynets vurderinger knyttet til pensjonsavtaler med årlig garantert pensjon som forvaltes i kollektivporteføljen fremgår under punkt 2.2.

Pensjon fra innskuddspensjonsordning eller pensjonskapitalbevis som forvaltes i spareavtale, vil også løpende tilføres avkastning gjennom utbetalingsperioden som enkelte år kan medføre en sterk regulering av pensjonen. Alderspensjonen skal begrenses i tid og utbetales i et fastsatt antall år (opphørende pensjon), jf. innskuddspensjonsloven § 7-4. Slike pensjonsordninger er ikke forsikringsbaserte, hvilket innebærer at kontrakten ikke tilføres dødelighetsarv. Både det forhold at

utbetalingsperioden skal tidsbegrenses og at sparekapitalen ikke øker ved årlig tilføring av dødelighetsarv, medfører at utfordringen knyttet til sterkt stigende utbetalingsprofiler er begrenset. Finanstilsynet har i den perioden produktet har eksistert, ikke registrert behov for regulering av utbetalingsprofil. Finanstilsynet vil derfor ikke foreslå nærmere regulering av utbetaling av årlig pensjon fra innskuddspensjonsordninger og pensjonskapitalbevis som forvaltes som spareavtale.

2.1 Pensjonsmidlene forvaltes med investeringsvalg i utbetalingsperioden

Tjenestepensjonsloven åpner for at medlemmenes pensjonsbeholdninger kan forvaltes som egen investeringsportefølje i oppsparingsperioden. Ved uttak av pensjon kan medlemmet kreve at pensjonsbeholdningen fortsatt skal forvaltes som egen investeringsportefølje, jf.

tjenestepensjonsloven § 5-4 fjerde ledd. Det samme gjelder for innehavere av pensjonsbevis utgått fra tjenestepensjonsordning, jf. tjenestepensjonsloven § 6-10 fjerde ledd og for fripoliser med investeringsvalg utgått fra foretakspensjonsordning, jf. foretakspensjonsloven §§ 4-7a og 4-7b.

Årlig alderspensjon etter tjenestepensjonsloven skal beregnes *"ut fra investeringsporteføljens verdi og forventet gjenstående levetid ved hver utbetaling"*, jf. tjenestepensjonsloven § 5-4 fjerde ledd femte punktum og § 6-10 fjerde ledd fjerde punktum. Samme beregningsmåte skal legges til grunn for pensjon fra fripoliser med investeringsvalg, jf. foretakspensjonsloven § 4-7a fjerde ledd tredje punktum. Foretakspensjonsloven § 4-7a nevner ikke eksplisitt at pensjonen skal beregnes ut fra forventet gjenstående levetid ved hver utbetaling, men dette følger forutsetningsvis av at det kun er *avkastningsrisikoen* som overføres til fripoliseinnehaver som velger investeringsvalg.

Pensjonsinnretningen beholder den biometriske risikoen som ligger i foretakspensjonsproduktet og må iakttas dette ved beregning av pensjonsutbetalingene.

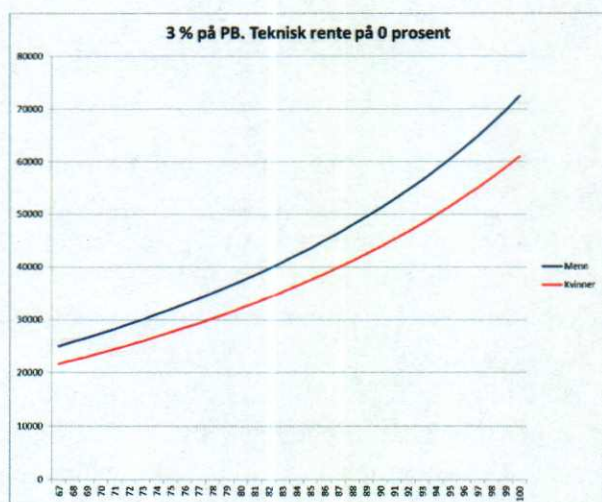
Alderspensjon fra tjenestepensjonsordning skal som hovedregel utbetales med livsvarige ytelser, med mindre pensjonsplanen har fastsatt tidsavgrenset utbetalingsperiode, jf. tjenestepensjonsloven § 4-16. Både der alderspensjonen er livsvarig og der den er tidsavgrenset til en fastsatt alder eller for et bestemt antall år, bærer pensjonsinnretningen leveraldersrisikoen i utbetalingsperioden. Dette innebærer at kontraktene får tilført beregnet dødelighetsarv etter det forsikringstekniske beregningsgrunnlaget samt andel av eventuelt overskudd på risikoresultatet. Et dødelighetsgrunnlag (her K2013) forutsetter en relativt sett økende tilføring av dødelighetsarv med alder gjennom utbetalingstiden. Dette innebærer at dødelighetsarven utgjør en større prosentandel av pensjonsbeholdningen jo eldre alderspensjonisten er. Dødelighetsarvens betydning er derfor større ved livsvarige alderspensjonsytelser enn for tidsavgrensede pensjoner med kort utbetalingstid.

Pensjonsinnretningen bærer også levealdersrisikoen for fripoliser med investeringsvalg etter foretakspensjonsloven. For det tilfellet at pensjonsavtalen er inngått med livsvarige alderspensjonsytelser, vil krav om livsvarige ytelser også gjøres gjeldende for fripoliser med investeringsvalg i utbetalingsperioden. Der pensjonsavtalen er inngått med opphørende eller nedtrappende alderspensjon etter foretakspensjonsloven § 5-1, vil dette også gjelde for fripoliser med investeringsvalg utgått fra ordningen. For fripoliser med investeringsvalg åpner imidlertid forsikringsvirksomhetsloven § 9-13 for at negative risikoresultater kan belastes investeringsporteføljen. Dette kan tilsi at den positive effekten av tilført dødelighetsarv år om annet motvirkes av eventuelle negative risikoresultater, og den samlede virkningen kan derfor være mer begrenset enn for ordninger etter tjenestepensjonsloven. All den tid pensjonsinnretningen skal

anvende det forsikringstekniske beregningsgrunnlaget K2013, anses imidlertid sannsynligheten for negative risikoresultater i utgangspunktet for å være liten.

Finanstilsynet har gjort beregninger av årlig alderspensjon basert på tjenstepensjonslovens regler. I eksempelet er investeringsporteføljen/pensjonsbeholdningen (PB) satt til 500 000 kroner og netto avkastning på porteføljen i utbetalingsperioden er forutsatt lik 3 prosent. Det er forutsatt at pensjonen skal utbetales livsvarig. Beregningen tar utgangspunkt i dødelighetsgrunnlaget K2013, og det er videre lagt inn at alderspensjonen utbetales månedlig og at pensjonsbeholdningen tilføres avkastning og dødelighetsarv på månedlig basis. Utbetalingsprofilen blir i et slikt tilfelle som vist i figur 1:

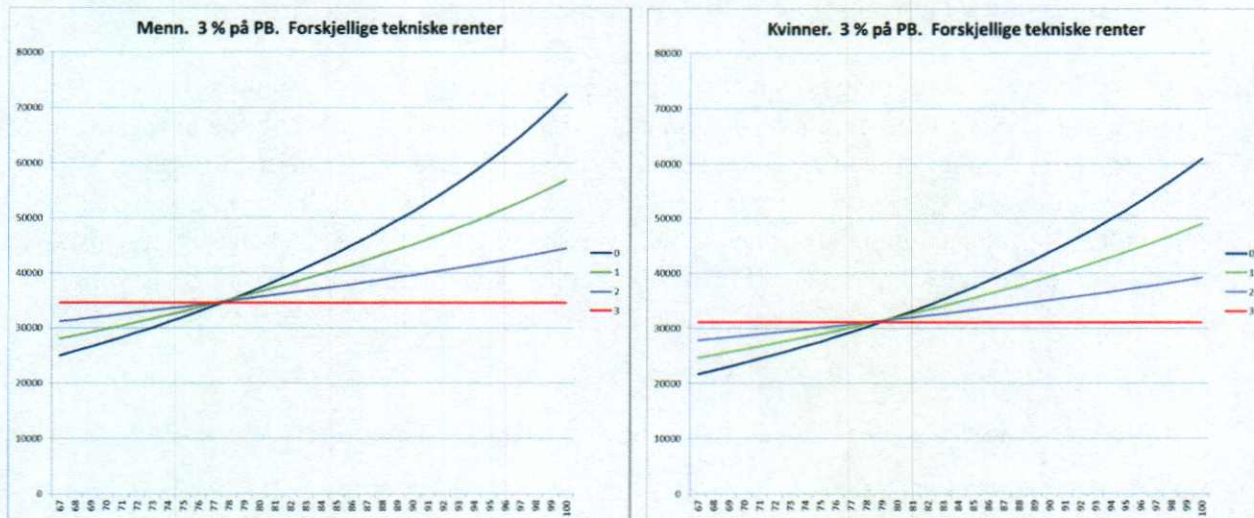
Figur 1. Den vertikale aksen viser årlig utbetaling, og den horisontale aksen viser alder.

Som eksempelet viser får alderspensjonen etter hvert en sterk årlig regulering. For i en viss grad å sikre at utbetalingsprofilen ikke medfører sterkt økende pensjonsutbetalinger jo eldre alderspensjonisten blir, vil Finanstilsynet foreslå at det åpnes for å legge inn en såkalt *teknisk rente* i beregningen av pensjonsutbetalingene. Finansdepartementet har i brev av 30. januar 2014 gitt sin tilslutning til en slik tilnærming.

Figur 2 nedenfor illustrerer ulike utbetalingsprofiler for kvinner og menn, med en teknisk rente i beregningen av pensjonsutbetalingene på hhv. 0, 1, 2 og 3 prosent. Forutsetningene er de samme som i tabellen over; pensjonsbeholdningen utgjør 500 000 kroner og netto avkastning på porteføljen er satt til 3 prosent. Som det fremgår vil bruk av en teknisk rente over 0 prosent medføre en jevnere utbetalingsprofil.

Figur 2. Den vertikale aksen viser årlig utbetaling, og den horisontale aksen viser alder.

Den tekniske renten er et rent beregningselement og innebærer følgelig ingen avkastningsgaranti for pensjonsinnretningen. I år der netto avkastning på investeringsporteføljen er lavere enn den tekniske renten vil konsekvensen være at månedlig utbetaling reduseres. Hvis netto avkastning er gjennomgående lavere enn den tekniske renten, vil profilen på utbetalingene være fallende. Tilsvarende vil månedlig utbetaling øke i år der netto avkastning er høyere enn den tekniske renten. Dersom netto avkastning gjennomgående er høyere enn den tekniske renten, vil profilen på utbetalingene være stigende. I vedlegg 1 er det gitt illustrasjoner som viser utbetalingsprofilen for kvinner og menn, med en teknisk rente i beregningen av pensjonsutbetalingene på hhv. 0, 1, 2 og 3 prosent og med netto avkastning på hhv. 2, 3 og 5 prosent. Vedlegget viser også hovedprinsippene i det forsikringstekniske formelverk som er lagt til grunn ved beregningen av utbetalingsprofilene.

I samtlige illustrasjoner er det tatt utgangspunkt i at pensjonen er livsvarig. Stigningen på utbetalingsprofilen vil som nevnt foran være noe mer begrenset dersom utbetalingsperioden er kortere. Effekten vil likevel ikke være av et omfang som gjør at behovet for beregningsregler som sikrer en jevnere utbetalingsprofil bortfaller. Finanstilsynet vil derfor foreslå at adgangen til å benytte en teknisk rente i beregningen av pensjonsutbetalingene gjelder uavhengig av om utbetalingsperioden er begrenset i tid.

Finanstilsynet mener at den tekniske renten ikke bør settes høyere enn at ytelsen med stor sannsynlighet sikres livsvarig (eventuelt til avtalt opphør). En høy teknisk rente vil medføre at en stor del av pensjonsbeholdningen utbetales tidlig i utbetalingsperioden. Dette kan medføre at pensjonsutbetalingen blir svært lav etter noen år og dermed uthule forutsetningen om at nivået på ytelsen gjennomgående skal sikres i hele utbetalingsperioden. Dersom en stor del av pensjonsbeholdningen tas ut "for tidlig", vil dette kunne påvirke risikoresultatet negativt, se nærmere om dette nedenfor. Som nevnt foran bærer pensjonsinnretningen risikoen for negative risikoresultater for tjenestepensjoner under utbetaling. Pensjonsinnretningen vil også av denne årsak ha incentiver til å sette den tekniske renten på et forsvarlig nivå. For fripoliser med investeringsvalg er det imidlertid inneholder av fripolisen som bærer risikoen for negative risikoresultater.

Finanstilsynet legger videre til grunn at den tekniske renten bør holdes på et nivå som i størst mulig grad sikrer at alderspensjonsutbetalingene får noe regulering gjennom utbetalingsperioden. Dette for å oppnå en viss kompensasjon for forventet generell prisstigning.

Nivået på den tekniske renten må fastsettes med utgangspunkt i en realistisk forventning om netto avkastning på investeringsvalgporteføljen gjennom hele utbetalingsperioden. Sammensetningen av de enkelte investeringsporteføljene vil variere. Enkelte pensjonister vil velge en offensiv forvaltning av porteføljen mens andre vil ønske en mer moderat forvaltning med lav aksjeandel. Pensjonsinnretningen vil måtte ta behørig hensyn til risikoen ved forvaltningen ved fastsettelse av nivået på den tekniske renten.

For mange kontrakter vil utbetalingsperioden være av lang varighet og svingningene i kapital- og rentemarkedet over perioden kan tilsi at den tekniske renten bør kunne justeres i samsvar med de formål den tekniske renten skal ivareta. Det samme gjelder tilfeller der medlemmet/innehaveren endrer investeringsvalget slik at porteføljen får en annen risikoprofil underveis i utbetalingsperioden. Disse forholdene tilsier at det bør være adgang til å justere den tekniske renten gjennom utbetalingsperioden.

Finanstilsynet anser det videre som viktig at fastsettelse av den tekniske renten ikke medfører urimelig forskjellsbehandling mellom produkter, produktkombinasjoner eller kundegrupper. Det bør derfor ikke åpnes for at nivået på den tekniske renten kan avtales på individuelt grunnlag mellom forsikringstaker og pensjonsinnretning. En slik adgang ville også kunne gi uheldige seleksjonseffekter ved at alderspensjonister som har dårlig helse velger en utbetalingsprofil med høye pensjonsbeløp tidlig i utbetalingsperioden. En adgang til å inngå individuelle avtaler om utbetalingsprofiler vil også kunne medføre at teknisk rente blir et sentralt tema ved avtaler om overgang fra ordinær fripolise til fripolise med investeringsvalg. I en slik sammenheng kan det ikke utelukkes at pensjonsinnretningene vil kunne ha insentiver til å redusere selskapets risiko og dermed akseptere en høy teknisk rente for kontrakter som konverterer.

Etter en samlet vurdering foreslår Finanstilsynet at nivået på den tekniske renten fastsettes av pensjonsinnretningen, men at denne adgangen begrenses oppad til 3 prosent. Maksimalt nivå på den tekniske renten vil således tilsvare den grensen som nå er satt for pensjonsinnretningens adgang til å gi avkastningsgarantier, jf. tjenstepensjonsloven § 5-7. Pensjonsinnretningen skal innenfor intervallet 0 til 3 prosent, fastsette den tekniske renten til et forsvarlig nivå. Det vises her til utkast til forskrift til tjenstepensjonsloven § 2 annet ledd første punktum og § 2 tredje ledd. Som det fremgår er intervallet ikke tallfestet i forskriftsutkastet, men knyttet til bestemmelsen i tjenstepensjonsloven § 5-7. Pensjonsinnretningen gis en særskilt plikt til å sørge for at hensynet til en viss pensjonsregulering og hensynet til opprettholdelse av nivået på ytelsen ivaretas og at det ikke finner sted urimelig forskjellsbehandling ved fastsettelsen. Det vises til forskriftsutkastet § 2 annet ledd bokstav a, b og c. Tilsvarende bestemmelser foreslås inntatt i forskrift til foretakspensjonsloven § 7-1.¹ Finanstilsynet har lagt til grunn at den øvre grensen for fastsettelse av den tekniske renten også her skal være 3 prosent, som for tjenstepensjonsordninger.

¹ Finanstilsynet har her lagt til grunn at det i forskrift til foretakspensjonsloven inntas et nytt kapittel 6 med utfyllende bestemmelser ved utstedelse av fripolise etter foretakspensjonsloven §§ 4-7a og 4-7b, jf. Finansdepartementets høringsbrev av 25. november 2013.

Pensjonsinnretningenes praktisering knyttet til fastsettelse av teknisk rente vil følges opp gjennom Finanstilsynets ordinære tilsynsvirksomhet knyttet til pensjonslovgivningen. Finanstilsynet legger til grunn at informasjon om norske pensjonsinnretningers anvendelse av teknisk rente vil være en integrert del av produktmelding og produktendringsmelding som pensjonsinnretningen skal sende til Finanstilsynet, jf. forskrift til forsikringsvirksomhetsloven § 2-9. Det er på bakgrunn av erfaringene med innskudds- og foretakspensjonsordninger neppe grunn til å tro at utenlandske pensjonsinnretninger med hovedsete innenfor EØS vil tilby tjenstepensjonsordninger.

Det følger av tjenstepensjonsloven § 2-3 at pensjonsplanen skal angi reglene om beregning og utbetaling av årlig pensjon. Det skal følgelig fremgå av pensjonsplanen hvordan pensjonsinnretningen beregner alderspensjon der pensjonsbeholdningen forvaltes med investeringsvalg. Samtlige arbeidstakere skal gis skriftlig oversikt over regelverket for pensjonsplanen hvor det skal redegjøres for regelverkets bestemmelser om pensjonsytelser, jf. § 2-8. Finanstilsynet legger til grunn at pensjonsinnretningens beregningsregler og de konsekvenser dette vil ha for de årlige pensjonsutbetalingene inngår i den skriftlige informasjonen til arbeidstakerne. Finanstilsynet legger til grunn at tilsvarende informasjonsplikter følger av foretakspensjonsloven, jf. § 5-7d om opplysningsplikt om pensjonsytelser.

I tilfeller der pensjonsinnretningen justerer den tekniske renten gjennom utbetalingsperioden, bør alderspensjonisten bli informert om dette. Dette gjelder særlig i de tilfeller renten settes ned slik at pensjonsutbetalingen reduseres. Slik informasjonsplikt kan slik Finanstilsynet ser det, utledes av forsikringsavtaleloven § 11-3 og § 19-3, jf. § 19-2 første ledd bokstav a). Finanstilsynet ser det likevel som hensiktsmessig at det inntas en særskilt informasjonsplikt i forskriftsbestemmelsene om bruk av teknisk rente. Det vises til utkast til forskrift § 2 fjerde ledd.

2.2 Utbetalingsprofil med alminnelig forvaltning

Stigende utbetalingsprofiler kan som nevnt også oppstå i tilfeller der pensjonskapitalen forvaltes med alminnelig forvaltning i kollektivporteføljen i utbetalingsperioden.

Dette gjelder (i) alderspensjon fra tjenstepensjonsordning og fra pensjonsbevis utgått fra slik ordning, (ii) for pensjonsbevis og fripoliser med investeringsvalg som overføres til alminnelig forvaltning i utbetalingsperioden og (iii) ved konvertering av pensjonskapitalbevis eller innskuddspensjonsordning til pensjonsforsikringsavtale.

For alderspensjon fra tjenstepensjonsordning der arbeidsgiver ikke har forpliktet seg til garantert regulering, og for alderspensjon fra pensjonsbevis som er underlagt alminnelig forvaltning, skal pensjonsinnretningen garantere at pensjonsordningens midler ikke reduseres som følge av negativt avkastningsresultat, jf. tjenstepensjonsloven § 5-1 annet ledd. Nullgarantien gjelder også for midler knyttet til pensjonsbevis med investeringsvalg som overføres til alminnelig forvaltning i kollektivporteføljen på tidspunktet for uttak av pensjon. Avkastning som oppnås på midlene utover nullgarantien skal tilskrives pensjonskapitalen som overskudd og benyttes til pensjonsregulering (oppskriving av ytelsen), jf. §§ 4-14 annet ledd og 6-9. Dersom differansen mellom gitt garanti (null) og faktisk avkastning er stor, vil dette medføre en sterk årlig regulering som gir en utbetalingsprofil med økende pensjonsutbetalinger. Tilført dødelighetsarv etter beregningsgrunnlaget og eventuelle positive risikoresultater tilføres løpende og vil forsterke effekten av en slik årlig økning.

Det samme vil kunne være situasjonen for fripoliser med investeringsvalg som overføres til alminnelig forvaltning i kollektivporteføljen. Pensjonskapitalen skal i slike tilfeller omregnes til en garantert ytelse basert på det forsikringstekniske beregningsgrunnlaget på overføringstidspunktet. Dersom pensjonsinnretningen forutsetter lav avkastningsgaranti, eventuelt nullgaranti, i beregningsgrunnlaget, vil avkastning utover det som er fastsatt tilskrives pensjonskapitalen som overskudd og benyttes til pensjonsregulering (varig oppskrivning av ytelsen). Finanstilsynet antar at tilsvarende problemstilling også kan bli aktuell for innehavere av pensjonskapitalbevis utstedt etter innskuddspensjonsloven og for medlemmer av innskuddspensjonsordninger, der pensjonskapitalen skal konverteres til pensjonsforsikringsavtale.

Forutsetningen for en sterkt stigende utbetalingsprofil i de ovennevnte tilfeller er at pensjonsinnretningen gir lav garanti eller nullgaranti og at denne garantien er betydelig lavere enn den avkastningen som oppnås ved forvaltningen av pensjonsmidlene. Når det gjelder pensjonsordninger etter tjenstepensjonsloven, er pensjonsinnretningen forhindret fra å avtale avkastningsgarantier utover nullgarantien for perioder på mer enn fem år, jf. tjenstepensjonsloven § 5-7. Den samme begrensingen følger ikke av foretakspensjonsloven, der garantien skal gis for hele avtaleperioden og ligge fast i utbetalingsperioden. Garantien etter foretakspensjonsloven kan imidlertid ikke overstige den til enhver tid fastsatte maksimale beregningsrente som for tiden utgjør 2,5 prosent. Innenfor intervallet 0 til maksimal beregningsrente står imidlertid pensjonsinnretningen fritt til å avtale livsvarige garantier.

En sterkt stigende utbetalingsprofil kan avdempes gjennom at pensjonsinnretningen gir en garantert avkastning på midlene. Slik garanti kan som nevnt gis både etter tjenstepensjonsloven og foretakspensjonsloven.

For tjenstepensjonsordninger kan denne garantien kun gis tidsbegrenset og det er forutsatt at pensjonsinnretningen skal kreve særskilt årlig vederlag for dekning av garantirisikoen. Med adgang til årlig prising av garantirisikoen samt at garantiperioden er begrenset, kan det hevdes at utfordringer knyttet til stigende utbetalingsprofil i et høyrenteregime bør kunne håndteres innenfor gjeldende regelverk.

Foretakspensjonsloven har ikke tilsvarende fleksibilitet idet garantien skal ligge fast i hele utbetalingsperioden samtidig som pensjonsinnretningen ikke er gitt anledning til å prise garantien for fripoliser. Det forventes at pensjonsinnretningene vil være tilbakeholdne med å gi slike langvarige garantier under det kommende Solvens II-regimet, idet den underliggende risikoen ved produktet gir økt kapitalkrav.

Hensynet til den enkelte alderspensjonsmottaker tilsier at det bør fastsettes regler som åpner for at alderspensjonen får en hensiktsmessig utbetalingsprofil uavhengig av nivået på pensjonsinnretningens garanti. Tjenstepensjonslovens hovedmodell er at pensjonsbeholdningen skal sikres mot verdifall (nullgaranti). Beregningsreglene for utbetaling av pensjon bør derfor tilpasses alderspensjon med nullgaranti. Det synes ikke i tråd med tjenstepensjonslovens intensjon at forsikringstaker må avtale garantier utover nullgarantien og yte vederlag for dette for å oppnå et hensiktsmessig produkt i utbetalingstiden. De samme hensyn gjør seg gjeldende for fripoliseinnehaver som ønsker å sikre pensjonskapitalen i kollektivporteføljen. I tilfeller der pensjonsinnretningens garanti er lav, vil fripoliseinnehavers alternativ ellers være å la midlene forvaltes med investeringsvalg i utbetalingstiden.

Finanstilsynet foreslår derfor at det også for produkter som forvaltes i kollektivporteføljen åpnes for at pensjonsinnretningen kan benytte teknisk rente ved beregningen av pensjonsutbetalingene. Rammene vil være de samme som fremgår av drøftelsen under punkt 2.1.

3. Informasjon

3.1 Kontoinformasjon

Tjenestepensjonsloven § 6-4 tredje ledd har regler om årlig kontoinformasjon til innehavere av pensjonsbevis. Bestemmelsen vil gå foran og gjelde istedenfor den generelle reguleringen om kontoføring som følger av forsikringsvirksomhetsloven § 9-23 med forskrift². Det foreslås at dette fremgår av forskrift til forsikringsvirksomhetsloven § 8-1 tredje ledd slik det også er gjort for de særskilte kontoføringsbestemmelsene for pensjonsavtaler som omfattes av lov om individuell pensjonsordning³ og for innskuddspensjonsordninger som skal oppfylle minstekravene i lov om obligatorisk tjenestepensjon⁴.

Kravene til årlig kontoinformasjon i tjenestepensjonsloven § 6-4 tredje ledd er mindre omfattende enn kravene som følger av forsikringsvirksomhetsloven § 9-23 med forskrift² som gjelder for ordinære fripoliser. Finanstilsynet anser at kravene til årlig kontoinformasjon i tjenestepensjonsloven bør suppleres med opplysninger om årlige kostnader til administrasjon og forvaltning som trekkes av administrasjonsavsetningen knyttet til pensjonsbeviset. Det er pensjonsinnretningen som bærer risikoen for at administrasjonsavsetningen er tilstrekkelig til å dekke kostnadene over kontraktens løpetid. Informasjon om belastningen av administrasjonsavsetningen vil gjøre det mulig for innehaver å sammenlikne kostnadsnivået i ulike pensjonsinnretninger og gjennom dette legge til rette for flytting til en pensjonsleverandør som har lavere kostnader. Tilsvarende krav følger av forskrift til forsikringsvirksomhetsloven § 8-3 annet ledd bokstav c. Det vises til utkast til forskrift til tjenestepensjonsloven § 3.

Særregelen i tjenestepensjonsloven § 6-4 gjelder kontoinformasjon til innehavere av pensjonsbevis. Krav til kontoinformasjon til forsikringstaker (foretaket som har opprettet pensjonsordningen etter tjenestepensjonsloven) følger de generelle bestemmelsene i forsikringsvirksomhetsloven § 9-23 med forskrift². Finanstilsynet forventer at pensjonsinnretningene tilpasser kontoopplysningene til nytt tjenestepensjonsprodukt. Det følger av § 8-3 første ledd at kontoutskriften skal gi særskilt opplysning om de midler som er knyttet til kontrakten. Det er gitt eksempler på ulike fond som skal spesifiseres. Eksempelene er ikke ment å være en uttømmende liste. Kravet til særskilt opplysning om de midler som er knyttet til kontrakten innebærer at det for tjenestepensjon med garantert regulering skal gis slik særskilt opplysning om reguleringsfondet og pensjonsreguleringsfondet. Finanstilsynet ser det derfor ikke som nødvendig å foreslå at disse fondene listes opp i bestemmelsen.

3.2 Informasjon og rådgivning ved overgang til pensjonsbevis med investeringsvalg

Tjenestepensjonsloven § 6-10 femte ledd fastsetter krav til informasjon til innehavere av pensjonsbevis som ønsker å gå over til investeringsvalg. Bestemmelsen tilsvarer

² Forskrift 30. juni 2006 nr. 869 til forsikringsvirksomhetsloven kapittel 8

³ Lov 27. juni 2008 nr. 62

⁴ Forskrift 30. juni 2006 nr. 870

informasjonskravene til innehavere av fripoliser som ønsker å konvertere til investeringsvalg, jf. foretakspensjonsloven § 4-7a femte ledd.

På samme måte som for fripoliseinnehavere antar Finanstilsynet at konsekvensene av et valg om konvertering til investeringsvalg best kan kommuniseres gjennom bruk av eksempler som viser hvordan pensjonsytelsen påvirkes av ulike sett av forutsetninger om avkastning, vederlag, dødelighetsarv og forvaltningsløsning på uttakstidspunktet. Finanstilsynet foreslår derfor at det gis tilsvarende presiseringer i forskrift til tjenstepensjonsloven som foreslått for fripoliser med investeringsvalg, se utkast til forskrift § 3. Det vises til vedlagte høringsnotat av 4. november 2013 punkt 4.2 og deler av punkt 4.3, jf. vedlegg 2.

Pensjonsbevis med investeringsvalg og fripolise med investeringsvalg er langt på vei sammenliknbare produkter. Når det gjelder forsikringsrisiko er produktene imidlertid ulikt regulert. For pensjonsbevis etter tjenstepensjonsloven har pensjonsinnretningen ingen levealdersrisiko i *opptjeningstiden* og det er kun faktisk dødelighetsarv som skal fordeles mellom kontraktene. Det følger av dette at det ikke vil oppstå negative risikoresultater i opptjeningsperioden.

I utbetalingstiden overtar pensjonsinnretningen leveraldersrisikoen for pensjonsbeviset på samme måte som for fripoliser med investeringsvalg. Forsikringsvirksomhetsloven § 9-13 som åpner for at negative risikoresultater for fripoliser og pensjonskapitalbevis med investeringsvalg kan dekkes ved fradrag i avkastningen eller i verdien av investeringsporteføljen, er ikke gjort tilsvarende gjeldende for pensjonsbevis som er utstedt fra tjenstepensjonsordning. Finanstilsynet legger derfor til grunn at forsikringsvirksomhetslovens hovedregel i § 9-10 kommer til anvendelse for pensjonsbevis med investeringsvalg. Dette innebærer at kontrakten vil få tilført positive risikoresultater mens pensjonsinnretningen har risikoen for negative risikoresultater i utbetalingsperioden. Forslaget til forskrift til foretakspensjonsloven § 6-1 annet ledd som fastsetter at pensjonsinnretningen skriftlig skal opplyse fripoliseinnehaveren om pensjonsinnretningen vil benytte adgangen i forsikringsvirksomhetsloven § 9-13 annet ledd, anses således ikke relevant for pensjonsbevis med investeringsvalg.

Når det gjelder dokumentasjon og lydopptaksplikt samt nøkkelinformasjon og rettslig standard er Finanstilsynets vurdering den samme for pensjonsbevis med investeringsvalg som for fripoliser med investeringsvalg. Det vises til vedlagte høringsnotat av 4. november 2013 punkt 4.4 og 4.5, jf. vedlegg 2.

3.3 Informasjon til arbeidstakerne

Det følger av tjenstepensjonsloven § 2-8 at foretaket skal gi arbeidstakerne skriftlig oversikt over regelverket for pensjonsordningen. Det skal redegjøres for regelverkets bestemmelser om pensjonsytelser og om arbeidstakernes rettigheter. Bestemmelser om informasjon til arbeidstakerne i foretakspensjonsloven § 2-8 og innskuddspensjonsloven § 2-7 er bygget opp på tilsvarende måte.

Det er gitt forskrifter til bestemmelsen i innskuddspensjonsloven § 2-7, jf. forskrift til lov 24. november 2000 nr. 81 om innskuddspensjon i arbeidsforhold §§ 1-1 til 1-3. Forskriftene fastsetter at institusjonen plikter å gi foretaket tilstrekkelig grunnlagsmateriell slik at det er i stand til å oppfylle sin informasjonsplikt overfor arbeidstakerne. Videre er det fastsatt nærmere regler om

informasjonens innhold, hvilke arbeidstakere som skal motta informasjonen og tidspunktet for når slik informasjon skal gis. Tilsvarende presiseringer er ikke gitt i forskrift til foretakspensjonsloven.

Finanstilsynet anser at de presiseringer av informasjonsplikten innhold i forskrift til innskuddspensjonsloven, følger direkte av tjenstepensjonsloven. Finanstilsynet ser på nåværende tidspunkt derfor ikke behov for nærmere konkretisering av opplysningsplikten i forskrift. Det fremgår også klart av loven at informasjonen skal gis til arbeidstakerne. Dette innebærer at informasjonen skal gis til samtlige arbeidstakere, også de som ikke er medlemmer av pensjonsordningen.

Etterlevelse av foretakets informasjonsplikt forutsetter at pensjonsinnretningen gir foretaket tilstrekkelig grunnlagsmateriell. Finanstilsynet anser at pensjonsinnretningens plikter i denne sammenheng følger av kontraktsforholdet og anser derfor at en nærmere forskriftsregulering ikke er nødvendig.

4. Særaldersgrenser

Det følger av tjenstepensjonsloven § 4-9 første ledd at det kan fastsettes nærmere forskrift om adgang til uttak av alderspensjon før fylte 62 år for stillinger som medfører uvanlig belastning eller for stillinger som krever særlige egenskaper. For pensjonsordninger etter foretakspensjonsloven er det i forskrift til lovens § 5-7a første ledd fastsatt særaldersgrenser for flypiloter, dykkere, redningsmenn på helikoptre som tjenestegjør på oljeinstallasjon til havs og for flybesetningsmedlemmer. De samme særaldersgrensene gjelder for medlemmer av innskuddspensjonsordninger, jf. forskrift til innskuddspensjonsloven § 4-1. Finanstilsynet foreslår tilsvarende bestemmelse i forskrift til tjenstepensjonsloven § 1.

5. Beregning av årlige innskudd til pensjonsordningen

Finanstilsynet legger til grunn at det forsikringstekniske beregningsgrunnlaget vil gi pensjonsinnretningene tilstrekkelig grunnlag for å fastsette innskuddene på en måte som gjør at tjenstepensjonslovens målsetning om like pensjonsytelser for menn og kvinner blir oppfylt. Finanstilsynet ser derfor ikke behov for å fremme forslag til nærmere regler om beregning av innskudd for kvinner, jf. lovens § 4-2 tredje ledd. Det vises for øvrig til Finanstilsynets brev til Finansdepartementet av 27. september 2013.

Tjenstepensjonsloven § 4-7 første ledd åpner, i likhet med innskuddspensjonsloven, for at det kan gis forskriftsbestemmelser om høyere prosentsatser for stillinger med rett til uttak før fylte 62 år. Det er ikke gitt slike bestemmelser for innskuddspensjon. Dette innebærer at medlemmene har mindre oppspart pensjonskapital når de når sin særaldersgrense enn om de hadde hatt vanlig pensjonsalder. Pensjonskapitalen skal i disse tilfellene også utbetales over et høyere antall år med den konsekvens at årlig alderspensjon blir mindre. Finanstilsynet antar at det er ønskelig å praktisere likebehandling av stillinger med rett til uttak før fylte 62 år uavhengig av foretakets valg av pensjonsordning. Finanstilsynet foreslår derfor ingen særskilt regulering om dette i forskrift til tjenstepensjonsloven.

6. Registrering av pensjonsbevis

Finanstilsynet foreslår ikke forskrifter som fastsetter registreringsplikt for pensjonsbevis på nåværende tidspunkt. Det vises til at forskriftshjemmelen i foretakspensjonsloven § 4-14 om registrering av fripoliser i et Fripoliseregister ikke er benyttet samt til høringsuttalelser om at ordningen med registrering i nettportalen "Norsk Pensjon" kan synes å ivareta formålet med registreringsplikten.

Utkast til forskrift til lov 13. desember 2013 nr. 106 om tjenstepensjon, utkast til endring i forskrift 30. juni 2006 nr. 869 til forsikringsvirksomhetsloven og utkast til endring i forskrift til lov av 24. mars 2000 nr. 16 om foretakspensjon.

I

Forskrift om tjenstepensjon fastsatt med hjemmel i lov 13. desember 2013 nr. 106 om tjenstepensjon.

§ 1 Alder ved uttak av alderspensjon

Alderspensjon kan tas ut ved fylte 55 år for følgende yrker:

- a) Flypiloter
- b) Dykkere
- c) Redningsmenn på helikoptre som tjenestegjør på oljeinstallasjon til havs.

Flybesetningsmedlemmer, unntatt piloter, kan ta ut alderspensjon ved fylte 60 år.

§ 2 Beregning og utbetaling av alderspensjon

Pensjonsinnretningen kan benytte en teknisk rente i beregningen av pensjonsutbetalingene. Den tekniske renten innebærer ingen avgitt garanti fra pensjonsinnretningen.

Den tekniske renten skal settes til et forsvarlig nivå. Ved fastsettelsen skal pensjonsinnretningen sørge for at:

- a) alderspensjonen ikke får en sterkt økende regulering over tid,
- b) alderspensjonen sikres i hele utbetalingsperioden og
- c) at det ikke skjer urimelig forskjellsbehandling mellom produkter, produktkombinasjoner eller kundegrupper.

Den tekniske renten kan ikke overstige den årlige avkastningsprosent som følger av tjenstepensjonsloven § 5-7 annet ledd eller forskrift fastsatt med hjemmel i denne bestemmelsen.

Ved endring av den tekniske renten skal pensjonsinnretningen skriftlig opplyse alderspensjonistene om nytt beregnet pensjonsbeløp og øvrige konsekvenser av endringen.

§ 3 Kontoinformasjon til innehaver av pensjonsbevis

Årlig kontoinformasjon skal omfatte årets belastning av kontraktens administrasjonsreserve.

§ 4 Opplysninger før avtale om pensjonsbevis tilordnet egen investeringsportefølje

Før det inngås avtale om utstedelse av pensjonsbevis tilordnet egen investeringsportefølje, skal pensjonsinnretningen gi skriftlige eksempler som viser hvor stor årlig avkastning en gitt investeringsportefølje for en gitt aldersgruppe minst må ha for å oppnå bestemte pensjonsytelser. Det skal tas hensyn til pensjonsinnretningens vederlag, dødelighetsarv og engangspremie ved overføring til alminnelig forvaltning ved uttak av alderspensjon.

II

I forskrift 30. juni 2006 nr. 869 til forsikringsvirksomhetsloven gjøres følgende endringer:

§ 8-1 tredje ledd skal lyde:

Kapitlet gjelder ikke for pensjonsavtaler som omfattes av lov 27. juni 2008 nr. 62 om individuell pensjonsordning, *pensjonsbevis som omfattes av lov 13. desember 2013 nr. 106 om tjenstepensjon*, og for innskuddspensjonsordninger som omfattes av forskrift 30. juni 2006 nr. 870 om innskuddspensjonsordninger som skal oppfylle minstekravene i lov om obligatorisk tjenstepensjon.

III

I forskrift til lov av 24. mars 2000 nr. 16 om foretakspensjon gjøres følgende endringer:

Nytt kapittel 7 skal lyde:

Kapittel 7 Beregning og utbetaling av årlig alderspensjon

§ 7-1 Beregning og utbetaling av alderspensjon fra fripoliser

- (1) Pensjonsinnretningen kan benytte en teknisk rente i beregningen av pensjonsutbetalingene fra fripoliser. Den tekniske renten innebærer ingen avgitt garanti fra pensjonsinnretningen.
- (2) Den tekniske renten skal settes til et forsvarlig nivå. Ved fastsettelsen skal pensjonsinnretningen sørge for at:
 - a) alderspensjonen ikke får en sterkt økende regulering over tid,
 - b) alderspensjonen sikres i hele utbetalingsperioden og
 - c) at det ikke skjer urimelig forskjellsbehandling mellom produkter, produktkombinasjoner eller kundegrupper.
- (3) Den tekniske renten kan ikke overstige den årlige avkastningsprosent som følger av tjenstepensjonsloven § 5-7 annet ledd eller forskrift fastsatt med hjemmel i denne bestemmelsen.
- (4) Ved endring av den tekniske renten skal pensjonsinnretningen skriftlig opplyse fripoliseinnehaver om nytt beregnet pensjonsbeløp og øvrige konsekvenser av endringen.

Gjeldende kapittel 6 blir nytt kapittel 8.

IV

Forskriften trer i kraft straks.